

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova

A Vendo veduto per la fede di Revisione , ed Approvazione del P. Fr. Paulo Tommaso Manuelli Inquisitor General del Santo Oficio di Venezia , nel Libro intitolato *Praelectionum Theologicarum Historati Tournely continuatio , sive Tractatus de Universa Theologia Morali Tomus VI. de Penitentia* , non v' esser cos' alcuno contra la Santa Fede Cattolica , e parimente per Attestato del Segretario nostro , niente contro Principi , e buoni costumi , concediamo Licenza a Niccolò Pezzana , che possi esser stampato , offervando gli ordini in materia di Stampe , e presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia , e di Padova .

Dat. li 13. Novembre 1754.

{ Z. Alvide Mocenigo 2º. Refor.

{ Marco Foscarini Cav. Proc. Refor.

Registrato in Libro a Carte 63. al Num. 465.

Giacomo Zuccato Segr.

Adi 23. Novembre 1754.

Registrato in Libro del Magistrato Eccelleniss. de' Signori Esecutori contro la Bestemmia .

Giov. Batt. Battisti Segr.

TRACTATUS DE PENITENTIA.

PRSENTEM de Penitentia Tractatum eo animi cordisque pavore aggredimur , quo ruditus quipiam & inexpertus mare procellis famosum ingredi suscipiat . Faxis propitium Numen , ut si operosi curriculi metas obliquotantum & incerte transire appellimus , ab iis saltem secululis procul dimovet , qui triste fidei naufragium invehunt .

Dux erunt nostri hujus Tractatus partes : prior , eaque brevis , de Penitentia ut virtute ; posterior de eadem in ratione Sacramenti considerata disputabit .

PARS PRIMA.

De Penitentia ut virtute.

Circa Penitentiam ut virtutem quinque nobis sunt expendenda , 1. que sit ejusdem essentia ; 2. qua causa ipsius seu efficiens seu finalis ; 3. qua materia ; 4. quale objectum ; 5. que affectiones .

CAPUT PRIMUM.

De natura Penitentiae.

Quod latini *Penitentiam* , hoc Graci *purgationem* dicunt : utriusque autem hujs vocabuli varia est apud varios originatio seu etymologia . Alii Penitentiam deducunt a pena vel *punitio* . Sic Isidorus Hispanensis Lib . Originum , & in exhortat. ad Penitentiam : *A punitione* , inquit , *Penitentia Tournely Theol. Moral. Tom. VI.* A nomen

TRACT. DE POENITENTIA PARS I.

nomen accepit, quasi penitentia, dum ipse homo punit penitendo quod male admisit. Sic & antiquus Auctor Libri De vera & falsa Penitentia cap. 9. Penitente, idem est ac penam tenere, ut nemp̄ homo semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando.

2. Alii vero Penitentes nomen derivant a pone teneare, quasi penitere, idem omnino sit ac posterius consilium tenere, Ita, qui hac in parte Lutheru preludit Erafmus in annotat. ad cap. 3. Matthaei. Hanc enim acceptiōem ludentes artipue Protestantes, ut, quod summopere ambiant, penitentiam in nova tantum vita reponant.

3. Longe alter sentiunt Catholici, quibus ea solum virtus meretur Penitentia nomen, que sic mores in melius commutatur, ut pristinos lapitus ierio deploret & abhorreat. Ut autem cui standum sit parti, plenus innoteat, simulque tanta Penitentia ratio declaretur, sit

Conclusio I. Vox penitentia non importat solam consilii mutationem, sed novę vita propositum, sed detestationem peccati commissi, & congruum ipsius expiationem.

4. Prob. 1. ex Scriptura. Reg. 3. cap. 21. sic describitur impii haec-nus Regis penitentia: Seedit Achab vestimenta sua, & operatus cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in saco, & ambulauit demiso capite. Job 42. v. 6. Idecirte me reprehendo, & agno penitentiam in favilla & cinere;

Joel 2. v. 12. & 13. Convertimini ad me in totu r corde vestro, in jejuniu, & in fletu; & in planctu; & scandite corda vestra, & non vestimenta vestra. Iona 3. v. 6. Surrexit Rex Ninive de solo suo, & abiecit vestimentum suum a se, & induit eis sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Ninive ex ore Regis & Principum eius . Operantur facies homines, & clamant ad Dominum in fortitudine, & convertantur vir a via sua mala, &c.

Psal. 118. Exiit aquarum deduxerant oculi mei, quia non custodieram legem tuam.

Ex iis, aliisque pluribus quocongeri possint, sic dispuo: Non aliunde melius quam ex Scriptura dignoscit potest, quid in conceptu suo importet Penitentia nomen. Atqui Scriptura nulli Penitentiam describit per solam vita mutationem. Quia enim resipicentia seu conversioni diftere adjungit altum de prateritis noxis dolore, simulque debita satisfactionis penas, ea utique ad penitentiam aliquid sola morum conversione longe gravius requirit. Atqui Scriptura . Patet minor ex citatis textibus, quorum alii factum, plancum, lacrymarum fontes, ac cordis scissionem commemorant: alii facuum, favillam, cinerem & similia, quibus admisum crimen expiari posuit. Ergo,

5. Prob. 2. ex Patribus, quibus ignotam praे Lutheru fuisse penitentia notionem prudens nemo suspicitur. S. Cyr. Tract. de Lapsis: Quam magna deliquerimus, tam granditer desteamus; alto vulneri diligens & longa medicina non desit: penitentia criminis minor non sit.

S. Aug. Serm. 351. num. 12. Non sufficit ad Penitentiam mores in melius mutare, & a facta malis recedere; verum etiam de his quo facta sunt satisfact Deo per Penitentiam dolorem, per humiliatum genitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

S. Gregorius Magnus Homil. 34. in Evang. Penitentiam agere est perpetuata mala plangere; & plangenda non perpetrare. Ceteros mitto qui in

decur-

CAP. I. DE NATURA POENITENTIAE.

3

decurso occurrent. Jam vero in his textibus præter vita novitatem resquirunt dolor & satisfactio.

6. Prob. 3. vel ex ipsis Ethnici, qui penitentiam per dolorem de amissis sceleribus, corumque castigationem passim exprimit. Sic Tullius Lib. 4. Tusculan. Alexandrum Regem vidimus, qui cum interemisset Chlytum familiarem suum, vix a se manus absinuit: tanta vis fuit penitenti. Sic Ovidius Lib. 1. de Ponto, Eleg. 1. penitet, & facto torqueror ipse meo. Hinc Aufonius Penitentiam, quam gentiles ut Deum venerabantur, hoc disticho depingit:

Sum Dea, que facti, non fatigue exigo penas;

Nempe ni penitit, si Metana vocor.

Ubi penitentia & præterita culpe detestationem involvit, & vindictam quam quis de eam obculpat expedit; uti nota Bellarm. Lib. 1. cap. 7. De hispula vide apud Morinum in eruditio Opere de penitentia.

7. Merito igitur Tridentina Synodus fess. 14. Novatores semel & iterum perstringit his verbis: Can. 12. Si quis dixerit, totam penam simul cum culpa remitti semper a Deo, satisfactionemque penitentiam non esse aliam quam fidem que apprehendunt Christum pro eis satisficeris: anathema sit. Et Can. 13. Si quis dixerit pro peccatis quod penam temporalem minime Deo per Christi merita satisficeri penit ab eo inflatis & patienter toleratis, vel a sacerdotibus inflatis, sed neque sponte suspectis, ut jejuniis, orationibus, elemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, argo ideo optimam Penitentiam esse tantum novam vitam: anathema sit.

8. Objic. 1. Nihil aliud est Latinus Penitentia, quam Gracis Metana: Atqui Metana solam resipientiam, solamque adeo mutationem consilii ad vita novitatem importat. Prob. min. tum ex Tertui. Lib. 2. adverlus Marci. cap. 24. tibi sit: In Greco sono Penitentia nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi denuntiatione compositum est; tum ex Laetantio, qui Lib. 6. inlscit. cap. 24. hoc scribit: Is quem facti sui penit. nov. T. et erroris suum pristinum intelligit: ideoque Graci malus & significantius ususq[ue] dicunt, quam nos latine possumus resipientiam dicere. Ergo.

9. Resp. Prætermissa mag. quia vos Penitentia non solum Metanam, sed & appendices eidem in Scripturis annexas exprimit: dist. min. Metana solam exprimit resipientiam, si nudam vocis originem & etymon species, C. si nominis significacionem & utum, N. Itaque si sola Graci nominis origo spectetur, haud negabimus Metanam non incep reddi per resipientiam, prout a Tertulliano & a Laetantio solam vocis etymologiam spectantibus redditia est. Verum nihil inde contra nos; cum certo confit accuratas rerum notiones, non a vocum etymologis, sed a sensu iisdem vocibus constanter indito defumendas esse. Sic homo, eti juxta plures ab humo derivatur, nequam per humum, sed per compostum ex anima & corpore coalescens definitur debet. Sic rametni Philosophia sit amor sapientie, non tamen philosophiam calere dicitur vir idiota & agrestis, qui sapientiam amaverit. Porro confit ex probationibus nostris, Penitentiam a populo Dei, quin & a gentibus sic fecerit intelleximus, ut cum novę vita studio coniunge ret odium veteris, eamque debita satisfactione elueret.

10. Ecce vero Matth. 10. & Luc. 10. ubi sic loquitur Christus: Si in Tyro & Sidone facte essent virtutes, que facta sunt in vobis, olim in cinere & cilio

A 2 pan-

TRACTATUS DE POENITENTIA. PAR. I.

penitentiam egerint, inter nos Evangelista. Metanoe vocabulum adhibuit & prout & Mat. 12, ac Luke 11, ubi laudatur Ninivitarum penitentia. Atqui penitentia gressu sinerem, ciliicum, terroresque & gemitus Ninivitarum involvit, non resipiscientiam nudam, sed acre prateriti peccati odium, ejusque vindictam importat. Ergo.

32 Idipsum affravunt objecti Patres; Lactantius quidem in ipso qui opponitur loco, ubi sic continenter pergit: Resipicit enim, ac mentem suam quasi ab infancia recipit, quem errati piget; castigatque seipsum dementia, &c. ubi is solum vere resipicit, qui dolori de noxa concepto ejusdem nocte pugnam adjungit; Tertullianus vero tum in Lib. de Penit. cap. 9. tum alibi sequitur, ut infra liquebit.

33 Objic. 2. ex Apost. Galat. 6. 15. In Christo Iesu, neque circumcisio ali- quid valet, neque prepucium, sed nova creatura: Atqui nova creatura nihil est aliud quam nova vita. Hinc tritum illud apud universos Patres: Optima penitentia est nova vita. Ergo.

34 Resp. dilt. maj. In Christo valet nova creatura, sed ea solum creatura vere nova est, qui præteritos lapsus piangit & elut, quo solum sensu novata vera & optime Penitentia locum habet. C. ad novam creaturam sufficiit simplex propositi & morum mutatio. N. Itaque novam vitam exigit Apostolus contra Iudaantes, quilegalibus in viæ addiciti falutem ab exterioribus carnemoursi expectare videbantur, quasi calices mundare, aut vestimenta scindere sufficeret, dum interim cor odio turgeret & rapina. Verum ab ea quam exigit vita novitate neutiquam excludit Apostolus dominum veteris peccati, genuinaque ejus reparationem. Gaudete, aiebat 2. Cor. 7. 4. 9. & 10. quia contrivit efti ad penitentiam. Quia enim secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabulum operatur, &c. Et vero qui toties ingenuit, quod blasphemus fuit, & persecutor, qui labem hanc tot arumus ac laboribus expunxit, quo pacto pura & simplici ceterorum resipientia contentus fuisset?

Non alia fuit mens Patrum, cum penitentiam in nova vita reponerent. Hi enim vita hujus novitatem, & vita veteris odio, & congrua satisfactioni filari voluerint. Neque id nobis aliunde probandum quam a Calvinio, qui rem aperram insificari non potuit. Sie ille Lib. 3. inst. cap. 3. nro. 58. Parva me movet, que in Veterum Scriptis de satisfac-
tione passim occurunt. Vido equidem eorum nonnullos, dicam simpliciter, omnes esse quorum Libri extant, aut in hac parte lapsi esse, aut nimis aperire, vel dice locatos. Sed de his plenius suo loco. Unum hic animadvertisse sufficiat, nimurum Pseudoreformatos: ut in pluribus aliis, sic & in pre-
senti puncto ad nos ex parte redille. Sic Dalleus Lib. 3. de penit. &
satisfactionib. pag. 208. Bellarmine concedit, in commun. Scriptura uia, penitentiam duo proprie complecti, dolorem nempe ex peccati, cuius nos puni-
ter, sensu orum; & vita emendanda, serum, non sicut, serum, non levis, aut inane profutum. Dalleum ultra progreedi debuisse infra evincemus.

Conclusio II. Habitus penitentia est virtus proprie dicta.

Prob. gemina ratione quam afferit D. Thom. 3. p. qu. 85. art. 1. prima sic proponi potest. Non dantur praecpta legis nisi de actibus virtutum; cum lex potissimum divina, eo tendat, ut homines faciat virtuosos. Atqui dantur praecpta de actibus Penitentiz. Matt. 4. Penitentiam agite Luc. 13. Nisi penitentiam egeritis, omnes similes peribitis. Ergo,

CAP. I. DE NATURA POENITENTIAE.

Secundum sic fere exhibet Genetus hic disp. 2. Virtus est habitus secundum rectam rationem inter duos extremitates electivum, atque ideo in mediocritate confitens. Atqui Penitentia, 1. est habitus, nimurum qualitas ita de se inherens, ut non nisi contrario ac libero voluntatis actu deflui possit. 2. Est habitus secundum rectam rationem electivus. Quid enim rationi magis consentaneum, quam ut homo peccata sua, prout sunt offensa Dei, defleat, eademque salubri pena eluere nitatur. 3. Est habitus inter duos extremitates electivus. Si enim vere penitens eos exhorreat, qui vel latentur, cum male fecerint, & exultant in rebus peccatis; vel peccata mollius deflent & expiant: haud minus sibi cabet ab eorum exemplo, qui immoderato abrepici dolore in desperationem aguntur, prout Judas & Cain contigit, quorum alter Penitentia dulcis laques se suspendit; alter sui impotis exclaimavit Major est iniurias meas, quam ut venias merear. Addi possit: Penitentia materiam esse difficultem: cum nihil sit arduum magis, quam id odisse quod animalium alicet, carnique & sanguini perplacet. Ergo.

Objic. 1. Virtus omnis propter se experitur. Atqui Penitentia non expeti-
tur propter se, sed propter culpe malum, quod tollere intendit. Ergo.

Resp. 1. Neg. maj. ad sensum objectionis, que nihil perficiunt pre-
fert. Quidam enim vera virtus sit & dicatur habitus bonus, et si propter aliud, vel occasione alterius experatur? Annon virtus erit temperantia, si quis tum ex timore Dei, tum ut graves qui ex gula imminent morte-
bos arecat, debitum in cibo & potu modum fervaverit?

Resp. 2. Neg. min. Penitentia enim licet vulgo experatur consequen-
ter ad aliud, peccatum nempe; experitur tamen propter se, seu pro-
pter quantum imitetur finem: is vero est ut & salubri odio de-
leat malum culpa, & Deo offenso congreue satisficiat.

Confirm. restituio supponit futrum, & medicina morbos: atqui ta-
men restitutio actus est virtus, & medicina inter artes bonas censem-
tur. Ergo quod malum supponit, virtutis rationem habere potest.

Inst. verecundia non est virtus, uti post Aristotelem Lib. 4. Ethic. c. 5. do-
ces S. Th. 2. 2. q. 144. art. 2. Atqui ideo verecundia non est virtus, quia pec-
catum supponit. Ergo nec virtus est Penitentia quae supponit peccatum.

Resp. 1. Non definit qui verecundiam virtutibus annumerent. cum Ri-
cardo in 4. q. 14. art. 1. Neque id incepit, quandoquidem verecundia idem
cenferi possit ac ingenuus ille pudor, qui ad turpia erubescit: is vero,
cum in medio constat (alii enim plus, alii non satis verecundantur)
quidam virtutes inter adscribi valeat?

Resp. 2. neg. min. Neque enim ideo verecundia, prout ab Angelico
Doctore intellexit est, e virtutum albo expungitur, quia peccatum sup-
ponit; sed quia per se compatinus cum affectu peccati, tantumque for-
midat opprobrium quod ex turpi facto imminet: Unde vel externam
dumtaxat mali executionem, vel solum publicam, non autem occultam
excludit. At vero Penitentia hominem efficaciter inclinat ad dolendum
de peccato, ut cum Deo reconcilietur. Insuper verecundia Peripateticus
senfu accepta a solis nature dispositionibus oritur: Penitentia vero ab
electio voluntatis per gratiam adjuvate.

Objic. 2. Virtus in prosecutione boni, non autem in fuga mali con-
sistit. Atqui Penitentia tota est in fuga mali. Ergo.

Tournay Theol. Moral. Tom. VI.

A 3

Resp.

16

Prov. 2.
Matt. 27. 2. C.

18

19

20

21

22

23

6 TRACTATUS DE POENITENTIA. PARS I.

24. Resp. 1. neg. maj. Quoꝝ, ut & alia quæ hic circumferuntur nugatoria difficultates, nihil habet clari. Quero enim cui habitus, qui juvante gratia in mali fugam ac detestationem inclinat, virtutibus accenserit non possit?

25. Resp. 2. neg. min. Penitentia enim de se tendit in detestationem peccati, & idoneam pro eo satisfactionem. Atqui bonum est & optimum peccati detestari, ac pro iſdem facere fatis. Ergo Penitentia bonum quid & optimum protequitur.

26. Objic. 3. Nulla virtus est passio. Atqui Penitentia enim in tristitia & dolore potissimum consilit. Dolor autem & tristitia verè sunt passiones.

27. Confir. Virtus qualibet delecatanter exercetur: Atqui e contrario Penitentia, cum ei annexus sit dolor, est luctus, cordis compunctione &c.

28. Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. diff. dolor & tristitia indeliberate recepta, sunt passiones. C. dolor ex voluntatis deliberatione suscepimus, prout gratia juvante suscepimus, Penitentia N.

29. Ad confir. neg. min. etiū enim dolet Penitens de peccato quod commisit, gaudet de dolore quem experitur, ingemit quod peccaverit, sed unum timerit, ne non satis gerat. Unde iuxta Aug. *Dulciores sunt lacryme penitentium quam gaudia theatrorum*. Dolet itaque Penitentia de objec̄to suo, sed de actu suo latetatur, quod ad virtutem sufficit, ut huc animadvertisit Sylvius.

Ceterum, etiū virtus actus suos sponte, lubenter, non coacte exercere debet, haud necesse est ut eos exerceat cum illa delectationis specie, qua penam omnem abigat. Sic ex usque in exercitio patientie insudabat Apostolus, ut cum vita etiam tederet. Si potenti conamine indiger fortitudine, quoꝝ circa terribilia occupatur. Sic caritas & temperantia nonnisi strenue & ægre dimicando victoriam reportant.

30. Objic. 4. Nulla virtus versatur circa impossibile: Atqui Penitentia circa objec̄tum impossibile versatur. Optat enim vir penitens non peccasse: id vero prorsus impossibile est.

31. Resp. ad 1. neg. min. Penitentia siquidem duo præcipue intendit, scilicet ut praecedens peccatum non supersteat in ratione offendit Dei; & ut illud ipsa pena plecat. Utrumque autem possibile est.

Vult equidem, seu potius vellet Penitens nunquam peccasse: At non repugnat esse aliquos virtutis actus inefficaces circa objec̄tum impossibile; dummodo eadem virtus per præcipuum sui actus possibilia attringat. Sic optare quis potest ut Deum amet, quantum amari meretur: quod natura creare vires excedit.

32. Objic. 5. Si penitentia sit virtus, peccator penitens innocentem virtute supererabit. Absurdum consequens.

33. Resp. neg. maj. neque enim ex sola virtutum multitudine, sed ex qualitate ipsarum metienda est perfectio. Alioquin Christum vinceremus perfectione, cum is caruerit fide, quam habemus nos. Adde quod ne ab ipsis etiam insolitus excludi debet Penitentia, ut inferius patet.

Obijc. 6. Si Penitentia sit virtus, vel specialis, vel generalis quæ in virtutum collectione consistat: item vel supernaturalis & infusa, vel mere naturalis. Atqui nullum ex his dici potest.

Pro solutione sit

Con-

CAP. I. DE NATURA POENITENTIE.

7

CONCLUSUS IIII. Penitentia est virtus specialis. Ita cum suis S. Thomas hic art. 2.

34. Prob. 1. Ea virtus merito dicitur specialis, quæ in objectum speciale ex speciali motivo tendit. Atqui Penitentia ... Scilicet enim objectum penitentie est offendit Dei quatenus diluenda per internum cordis dolorem & parem offendit vindictam. Atqui nulla præter Penitentiam potest assignari virtus, quæ circa idem objectum & eodem modo veretur. Etsi enim qualibet virtus oppositum sibi peccatum tollit, at neutriquam tollit illud, quatenus est offendit Dei. Sic temperantia intemperantiam debellat prout est excessus in cibo & potu. Sic fortitudo ignaviam auertit prout est defectus in audiendis periculis. Neutra vero, nisi a Penitentia imperatur, virtus sibi adversa emendat, prout sunt offendit Dei. Ergo.

35. Prob. 2. Si Penitentia non sit virtus specialis, vel erit collectio virtutum, ut Alenſis vixit est; vel ad religionem, aliamve quāquam virtutem erit revocanda. Atqui neutrum dici potest.

Non. 1. Ideo enim cenfet Alenſis, Penitentiam esse quoddam aggragatum ex universis virtutibus, quia detestando peccatum omne, detestatur mala virtutibus omnibus contraria. Atqui ruinola est hec ratio. Ut enim Penitentia detestando via cunctis virtutibus opposita, carum naturam induret, necesse foret ut ea impingnaret virtus, prout eadem impingnunt singula virtutes. Atqui non ita se res habet. Penitentia enim id solum in unoquoque virtuo recipit, quod sit offendit Dei per gemitus cordis & veram satisfactionem expienda. Hanc porro offendit rationem non considerant alii a Penitentia virtutes: uti statim offendimus, & facilius inducione patebit.

Confir. Si Penitentia virtus ex ceterarum virtutum congerie coalescat, non poterit homo penitens peccata virtutibus omnibus adverba unico actu a Penitentia elicto detestari. Atqui falsum consequens. Minor patet: quandoquidem confiter peccata etiam oblitera per unum cumque per brevem contritionis actum dimitti posse. Prob. itaque Maj. Ex hypothesi quod Penitentia ex justitia, caritate, temperantia, ceterisque virtutibus coalescat, harum unaquaque speciale habebit objectum quod impingat; ergo temperantia intemperantiam quidem detestabitur, sed non luxuriam; calumniam luxuriam exhorabit, sed non injuriam; iustitia patriter oppositam sibi iniuriantem averbarbit, sed non cetera quæ alii virtutibus adversantur virtus; ergo fieri numquam poterit in homo per unum uniusque momenti actum justificetur; sed ei eliciendi erunt virtutum omnium actus. Id autem quam falsum sit vel uno Davidis exemplo liquet, cuius ad hanc unam vocem peccavi, translata est iniurias.

Non. 2. Quæ enim virtus habet objectum formale ab objecto seu religioni, seu alterius cuiuscumque virtutis objecto distinctum, ea sane nec ad religionem, nec ad aliam, quæcumque ea sit, virtutem revocari potest. Atqui Penitentia ... Scilicet enim objectum Penitentia est offendit Dei prout abolenda. Sed objectum illud ita Penitentia proprium est, ut nulli alii virtuti competat. Non religioni, quæ nihil aliud intendit quam culsum Dei in recognitione supremæ ejus excellentiæ. Non caritati, quæ peccatum quidem odio habet, sed ut malum extrinsecum Dei quem diligat, non vero ut offendit ejus quæ expiari debeat. Non obedientia, quæ solam legitimam

A 4

subje-

subjectionis honestatem respicit. Non iustitia (alias enim omitti virtutes, quae non sunt ad alterum) iustitia enim vel commutativa est, vel distributiva, vel vindicativa. Hanc porro nulla est quae idem habeat objectum ac Penitentia. Non iustitia commutativa, haec enim ex formali tendit ut jus alienum reparet ad equalitatem: porro equalitatem hanc non ambit Penitentia, quia novit impossibilem. Non iustitia distributiva. Ea quippe Superiores inclinat ad servandam in prauis que ac penitus proportionem inter plures; quod Penitentia non facit; tum quia actus est inferior, erga Deum ut superiore; tum quia inter Dei offendit & hominis satisfactionem nulla esse potest proportio. Non debemus vindicativa; t. quia haec resedit in iudice vindicandi in reum decernente. Penitentia autem in re peccata sua expiat. 2. Quia iustitia solam delinquenter ponit, non vero ejus cum parte laici reconciliationem intendit: fecus de Penitentia. Ergo Penitentia a ceteris virtutibus formaliter & specificiter discrepat.

36. Poteft tamē Penitentia inter potentiales iustitiae commutativa partes confiteri: quia licet totam iustitiam rationem & potentiam non attinet, quatenus Deo aequaliter reddere non valer; quodam tamen modo rationem iustitiae emulatur, non fecus ac pietas, religio & observantia, quae idcirco inter potentiales iustitiae partes annumeravimus tom. I. c. 5. art. 4. Hinc S. Thom. his art. 3. ad 3. Sic et commutatio quadam in beneficiis; cum scilicet aliquis pro beneficio accepta gratiam reperiret; ita est commutatio in offendit, cum aliquis pro offensa in alterum commisra; vel in iustitia patitur, quod perimes ad vindicandam iustitiam: vel voluntarie recompensat emendam, quod pertinet ad Penitentiam, que respicit personam peccatorum; sicut iustitia vindicativa per sonam iudicis. De his qui plura volet, aedat Gonet. disp. 2. Grandin. disp. 1. &c.

37. Obijc. 1. Penitentia omnibus omnino peccatis opponitur. Atqui virtus, quae omnibus peccatis opponitur, generalis est, non specialis. Virtus enim specialis, sicut prosequitur speciali bonum, a quo speciem defumit; ita nonnisi specialie aliquod malum aversari potest.

38. Resp. ad 1. neg. min. Caritas enim est specialis virtus; & tamen cuiilibet mortali peccato ita opponitur, ut cum corrum nullo compati posse.

Ad 2. neg. ant. Caritas enim, tametsi proprium & speciale bonum intendit, nimur amorem Dei propter se, omni tamen lethali peccato adversatur, ut modo diximus. Sic ergo Penitentia peccata omnia impugnat, non quidem sub ea ratione, sub qua a singulis virtutibus impugnantur, sed sub ratione generali offensa Divina.

39. Inst. Atqui virtus, quae peccata omnia impugnat, eo ipso specialis virtus esse non potest. Ergo.

Prob. subf. Virtus, quae idem habet objectum ac alia virtutes, eo ipso specialis esse nequit. Atqui virtus quae peccata omnia impugnat, idem habet objectum, quod cetera & singulae virtutes. Unaquaque enim virtus finem suum prosequendo, virtum eidem adversum odit & impugnat. Ergo virtus, quae peccata omnia impugnat, idem habet objectum ac cetera virtutes. Ergo rursus non potest esse virtus specialis.

Resp. ad 1. neg. subf. vel dist. Virtus, quae peccata omnia impugnat formaliter, C. peccata impugnat efficienter & meritorie, N. Porro

Penitentie meritorie quidem & efficienter peccata impugnat & expelit, prout & facit Caritas: sed neutra ideo virtus generalis dici potest, quia neutra id prestat formaliter. Neque enim Caritas vel Penitentia per se solam servat mediocritatem in cibo & potu, vel equalitatem reddit in communicationibus; sed id a propriis virtutibus, temperantia videlicet & iustitia fieri imperat.

Ad 2. dist. min. Virtus que peccata omnia impugnat, idem habet objectum quod ceterae virtutes, si peccata illa impugnet ex eodem motivo, sub quo a ceteris virtutibus impugnantur, C. Si eadem impugnet ex motivo, quod cetera virtutes non attingunt, N. Itaque habitus ab objecto formaliter speciem sumunt, non a materiali tantum: alioquin Metaphysici non distinguuntur a ceteris scientiis, quia earum objecta sub ratione entis contemplatur. Penitentia porro idem eisdem habet objectum aversiorum, quod virtutes ceterae: At illud diversa prorsusratione non attingit, nimur ut divini juris laisionem sincero dolore reparandum. Hunc vero speciem modum non spectant alia virtutes.

Saltene, inquit cum Alesii, Penitentia est virtus generalis per aggregationem aliarum virtutum. Prob. Ant. Virtus ad cuius actum concurrent alia virtutes auctum hunc imperando, est virtus generalis per aggregationem, seu concomitantiam. Atque ad auctum penitentis concurrent, &c. Temperantia enim, castitas, iustitia, quae dubio procul objecta sua amant, imperant Penitentiam ut peccata ipsa ad verba detestetur. Ergo.

Resp. Ad 1. Neg. ant. Ad 2. neg. min. 1. Quia Penitentia, ut & caritas, non indiget aliarum virtutum imperio, sed ambe juvante gratia in actus suos conseruitur. 2. Quia Penitentia ab oblitio etiam & ignorantia mundatur: Cetera vero virtutes, nec elicitive, nec imperative circa ignorantia verantur. 3. Quia si necesse sit virtutis alius actum ab alia virtute imperari, potior erit in imperio Penitentia, quam temperantia vel iustitia. Ubi enim est Penitentia vera, hic necessario exigeret reparatio iniquitatis per iustitiam; ubi vero est reparatio iniquitatis, non semper occurrit vel subsequitur Penitentia. 4. Quia Penitentia peccatum quodcumque speciat ut offendam Dei congrua satisfactione delebilem, haec autem consideratio, ne imperare quidem ad alias virtutes pertinet. Hand inferior fieri aliquando, ut alia quipiam virtus Penitentiam precedat; at non ideo Penitentia ex hujus aut alterius virtutis congerie coalefcit. Caritatem precedunt fides & spes: neque tamen ex auctoritate virtutum aggregato conflat caritas.

Obijc. 2. Penitentia non distinguuntur a caritate. Ergo non est virtus specialis.

Prob. neg. ant. Caritas enim virtus est Theologicarum praincipia. Atque haec genus nemo Penitentiam recensuit inter virtutes Theologicas. Ex scilicet Deum immediate habent pro objecto: Penitentia autem non Deum, sed Dei offendam prout legitima satisfactione delebilem.

Inst. 1. Virtus, cuius actus proprius elicitor a caritate, ab eadem caritate non distinguuntur. Atqui proprius Penitentia actus, contrito videlicet, a caritate elicitor. Dolor enim de peccatis propter Deum summe dilectum est contrito. Atqui dolor ille a caritate elicitor. Quenam virtus de bonis amici gaudet, haec eadem de malis ejus dolet & affligit. Atqui caritas de Dei summe dilecti bonis gaudet, &c.

Resp.

43

43

44

45. Resp. ad 1. neg. min. Actus enim caritatis vel sunt complacentia in Deo tamquam summe bono; vel displicentia de peccato prout est praecise malum Dei summe boni. Actus vero poenitentia est detestatio peccati, prout jus divinum laudentis, & ut sic debita satisfactione reparandi; seu, ut loquitur Ysambert disp. 2. a. 3. est complacentia compensationis facienda pro injuria Deo per peccatum illata. Ergo actus caritatis & actus Poenitentiae a se invicem specifice differunt.

Ad 2. dist. min. Dolor prout dicit displicentiam de peccatis quatenus sunt opposita bono divino, seu quatenus sunt malum amici, Dei videlicet, elicitor a caritate, C. Dolor prout importat detestationem de peccatis quatenus jus divinum laudent, atque ideo per congruam satisfactionem expungi debent, elicitor a caritate, N. Itaque, ait hic S. Thomas art. 2. ad 1. Si in actu poenitentiae consideretur sola displicentia peccati preteriti, hoc immediate pertinet ad caritatem, sicut & gaudere de bonis preteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati preteriti requirit speciale virtutem sub caritate. Unde

Resp. 2. neg. maj. Dolor enim de peccatis propter Deum summe dilectum ratione sui dici quidem potest displicentia, non autem contritio stricte sumpta: quia ad hanc prater displicentiam requiritur intentio operandi ad deletionem peccati, & illud velut Dei offensivum debita satisfactione expungendi.

46. Int. 2. Atqui contritio, seu dolor a caritate profluens tendit in destructionem peccati; ergo nulla soluta.

Prob. subf. Actus vel habitus qui bonum aliquod intendit, intendit consequenter ruinam mali eidem bono contrarii. Atqui caritas ejusque actus intendit Deum ut summum bonum, cui peccatum opponitur prout est offensa Dei. Ergo caritas, ejusque actus, seu dolor, displicentia vel contritio nuncupetur, intendit destructionem peccati prout est offensa Dei.

47. Resp. ad 1. dist. subf. Dolor a caritate elicitus tendit in destructionem peccati, prout peccatum est malum Dei, cuius bono unice fuderat caritas, C. Dolor a caritate elicitus tendit in destructionem peccati, prout est offensa Dei, id est divini juris lesio per satisfactionem resarcienda, N. Sicut enim in humanis ius lesio amici non per amicitiam ipsam, sed per iustitiam reparatur; sic in presenti ius Dei lesion per solam Poenitentiam, qua ex dictis non nihil iustitiae participat, resarciri potest. Unde ad 2.

Resp. 1. dist. maj. Actus vel habitus bonum aliquod intendens intendit ruinam mali eidem bono adversi, intendit, inquam, sub ea ratione sub qua malum illud opponitur bono quod talis actus vel habitus intendit, C. Sub alia quacumque ratione, N. Quapropter caritas toto quidem nisi expellit peccatum velut malum illius quem enixe amat: sed idem non expellit ut juris divini lesionem, & ut tale reparandum. Sic eadem caritas infidelitatem & desperationem abigit tamquam mala divina bonitati aduersa: neutram vero praecise ut veracitatem Dei, ejusque misericordie oppositionem impugnat, id enim fidei & spei proprium est munus.

Resp. 2. neg. min. Caritas enim spectat quidem peccatum ut malum Dei, sed non praecise ut offensam debita satisfactione reparabilem: is enim reflectus ad penitentiam pertinet. Unde si Deus nullam de offensa sibi iniulta

iniusta reparationem exigeret; tunc semper inesset locus caritati, non item Poenitentiae.

48. Int. 3. Actus contritionis delet peccatum sub quocumque respectu. Atqui actus caritatis quo Deus super omnia diligitur, idem praefat. Ergo actus contritionis nihil aliud est quam actus a caritate elicitus.

49. Resp. dist. min. Actus caritatis perfecta delet peccatum mediante actu poenitentiae, vel formalis, vel implicito, C. Actus caritatis per se solum & ratione sui praecise delet peccatum, N. Perfecta caritas peccatum delet, sed quia politis rebus ut sunt, vel annexum habet poenitentiae actum, vel votum hujuscemodi actus. Unde, si per impossibile diligenter quis Deum super omnia, nec tamen peccata sua ex quo dolore ac satisfactione congrex expungere vellet, quod ultimum in Pseudoreformatis occurrit; is peccata seu neutriquam derelicit.

50. Int. 4. In actu quo Deus offensus super omnia diligitur, necessario occurrit dolor de peccato propter Deum in se summe bonum & summe dilectum. Atqui dolor ille & peccatum delet per se, & a caritate sola elicitor. Prob. min. caritas sola vult bonum Dei ut summe dilecti. Ergo & Caritas sola dolet de male Dei ut summe boni & summe dilecti.

Resp. consequenter ad dicta ad 1. Neg. min. dolor enim prout vertatur circa Deum summe dilectum imperatur quidem a caritate, sed elicitor a Poenitentia. Idem vero dolor non delet peccatum, nisi quatenus illud eluere & reparare intendit.

51. Ad 2. conc. totum: quid inde? Vnde caritas bonum Dei, odit caritas malum Dei. Quid tum? Nihil procul, nisi proberbit simul, aut caritatem odit malum Dei intendendo reparationem eius per debitam satisfactionem; aut deleri peccatum per simplex ipsum odium, sine ultra ejusdem reparandi intentione. Neutrum autem probari potest.

52. Objec. 3. cum Cajerano: Poenitentiae habitus idem est cum habitu religionis. Ergo.

53. Resp. neg. ant. 1. Quia Religio pro objecto habet honestatim cultus Deo propter supremam eius excellentiam debiti: At Poenitentia vertatur circa jus divinum per offensam lesionem, & per satisfactionem reparabilem. 2. Quia Poenitentia offensam, seu propriam, seu alienam necessario supponit: Non item religio, qua in statu etiam innocentie vivit. 3. Quia gravis occurrit in exercitu Poenitentiae difficultas: longe minor in exercitu Religionis; qui ut plurimum in simplici divini cultus intentione consistunt, prout Tom. 1. diximus Cap. 3.

54. Int. 1. Actus poenitentiae principi in eo sunt, 1. ut homo sepe Deo subjiciat; 2. ut eidem satisfaciendo, debitum supremo Numini honorem impendat; 3. ut peccata sui dignae eluat. Sed hi totidem sunt actus Religionis. Per hanc enim homini Dei subjicitur, eidemque debitam satisfactionem impedit, neque peccatum expiat. Hinc sacramenta per quae, ut olim per sacrificia, diluitur peccatum, sunt actus Religionis. Quin & contritio sacrificii nomine donatur Pf. 50. ubi sacrificium Deo spiritus contributus esse dicitur.

55. Resp. dist. min. Actus illi sunt actus Religionis, sed alio sensu & alio fine Religionis exercentur quam Poenitentiae, C. eodem modo & intuitu, N. Ut enim singulas objectiones partes raptim perstringam, Religio hominem Deo ut supremo rerum omnium Domino subjicit; Poenitentia ut offenso, cuius

12 TRACTATUS DE POENITENTIA. PARS I.

cujus gratiam aqua satisfaciōne auctorat. Religio Deo satisfacit hoc sensu quod summum eius in creaturas omnes dominum recognoscit; Poenitentia non nisi per generale cultum, qui in quolibet virtutis actū reperitur, ut qui omnis in honorem Dei cedat. Demum religio peccata dicitur, non per se solam, sed mediante penitentia; quia quies a sacrificis absit, vel nunc culpabiliter abeit a Sacramentis mortuorum, iram Dei accedit, non misericordiam invocat.

Nec obest quod contritio sacrificium vocetur: id enim sit latius sumpto sacrificii nomine pro eo omni quod offensi Dei furorum lenire possit. Certe sacrificium proprie dictum actus est exterior: contritus autem in interior cordis contributari motu constituit.

Addit recentior aliquis, religionem in Deum ut benefactorem, adeoque ut placatum ferri; Poenitentiam vero in eundem ut offensum, prohincque ut placandum tendere. Quasi nimis Molaisa legi sua non fuerint pro peccatis sacrificia; aut quae ad asequendum peccatorum veniam offerabantur, haec placatum iam Numen supponerent.

56 Obj. 4. Eadem pietatis virtus & Patri ob collata beneficia gratias rependit, & illatas eidem injuriam compensat. Pariter eadem iustitia que aequalitatem servat, jus per offensam laesum restituit. Ergo & una eademque Religio & beneficia Dei recognoscet, & pro illatis eidem injuriis satisfacere poterit. Ergo rursum cum virtutes circa necessitatim multiplicari non debeant, idem erit Poenitentia quod Religio.

57 Resp. Dato antecedente, quod quantum ad iustitiam negant Sotus & Valentia, existimantes virtutem que in communionibus aequalitatem servat, ab ea distinctam esse que servat aequalitatem in compensatione injuriarum: Resp. inquam, neg. conf. Namque, 1. Virtus que debitum Patri honorem præstat, aut illatas eidem injurias pari satisfaciōne redimit, idem jus paternum spectat, ideoque ab uno tantum objecto speciem sumit. Contra vero virtus, que debitum Deo cultum rependit; & virtus que injurias compensat, diversa nomen jura resipescit. Prior nempe respicit jus illud domini, quod in creaturas earumque actiones habet Deus tamquam summus rerum omnium arbitrus. Posterior autem spectat jus illud proprietatis, quod Deus, prout ultimus rationalis creature finis, habet, ut universa nostra actiones ad ipsum ultimam ordinantur: & huius postrem juri opponuntur peccatum in ratione offensa. Jam vero constat & jura haec longe diversa esse; & ubi jura sunt diversa, diversas induci virtutes.

2. Ideo non multiplicantur habitus iustitiae, sive haec jus simpliciter spectet, ut in communionibus; seu jus laesum attingat, ut in injuriarum reparacione: quia cum utroque servetur aequalitas juris ad debitum, idem occurrit utroque objectum formale. Atqui formale hoc objectum non occurrit idem in Religione & Poenitentia. Religio enim nuda sumpta non spectat jus Dei laesum prout reparabile per satisfaciōnem: id vero spectat Poenitentia. Ergo aliam ab alia distinguiri necesse est.

58 Obj. 4. cum Durando: Poenitentia nihil aliud est quam iustitia commutativa. Ergo.

59 Resp. 1. Non negamus Poenitentiam revocari ad iustitiam communiatam, & eo plus ad ipsam accedere, quo studiosius offendens Dei reparare enitetur. Negamus solum totam iustitiam commutativam rationem in ipsa reperi-

CAP. I. DE NATURA POENITENTIAE. 13

qua nūmquam jus Dei laesum possit ad aequalitatem refarcire. Hoc solum sensu, Resp. 2. neg. ant.

Inft. 1. Virtus que stricte debita ad aequalitatem solvit, totam habet iustitiae commutativa rationem. Atqui Poenitentia, 1. stricte debita solvit, ut facient omnes; 2. solvit ad aequalitatem. Quia enim uno contritionis actū exhibet aliquid tantum placens personæ lese, quantum ei displicere offenda, hac profecto solvit ad aequalitatem. Atqui Poenitentia per unum contritionis actū... Prob. min. Tantum placet Deo conversio ad ipsum ut ad ultimum finem, quantum eidem displicet avariō ab ipso tamquam ab ultimo fine: immo magis aliquo sensu: unde tanta in calis exultatio super uno peccatore Poenitentiam agente. Atqui Poenitentia vel uno contritionis actū hominem convertit ad Deum, &c.

60 Resp. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. 1. neg. maj. Neque enim ut Poenitentia reddat ad aequalitatem iustitiam imperatam latere est ut aliquid aequum gratum reddat; sed requiritur insuper ut id non reddat ex bonis creditoris: qui enim ex eis creditoris solvit, iacturam eius vere non compensat. Atqui Poenitentia quidquid Deo solvit, solvit ex bonis eius. Immo quod uno titulo solvit, alias pluribus debet. Ergo.

2. Neg. min. Eſi enim contrito spectata ut ens moraliter bonum non minus placet Deo, quam ei displicet peccatum, quia contrarium, sub quo respectu fībū adverteruntur, contraria sunt rationes: Eadem nihilominus contritio spectata in ratione satisfaciōnis, quo sensu 2. Poenitentia proſtituit: longe minoris est coram Deo momenti, quam illara ei per peccatum offensa. Hoc enim ab objecto leſi dignitate gravitatem suam trahit; illa valorem suum a persona satisfaciēte: prout suo loco expoundit Theologi.

Ad 4. diff. maj. Tantum placet conversio spectata in genere entis moraliter boni, quantum, &c. C. Tantum placet spectata secundum valorem quem habet ad satisfaciendum, sub. tantum placet ob meritum Christi in eadem imbibita, qua proinde sunt a Deo, cuis ex bonis satisfacit homo, C. tantum placet per se & ratione sui, N. Habet ergo conversio peccatoris satisfaciōte spectata unde tempore a iustitia deficit: nempe penes aequalitatem, si spectatur in se; & penes redditiohem & proprio penu, si spectetur prout Christi merita, & Dei dona complectitur.

Inft. 2. Supponit solutiones nostræ ad iustitiam requiri veram satisfactionis cum offensa aequalitatem. Atqui id falso est. Non enim minus quis iustitiam servare potest, eti pro nutu aequalitatem pertinere non valeat; quam possit egenus quis habitum liberalitatis & magnificenzie aequali: licet neutruis virtutis actus excepti possit. Atqui, &c.

62 Resp. 1. Defecturam tempore vera iustitiae rationem in Poenitentia adibutus; quia horum praincipis valor erit ex ipso creditoris bono.

Resp. 2. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. maj. Disparitas est quod egeni impotentiā mere sit accidentalis, & se tantum teneat ex parte subjecti, & quo vincit absolute potest, & de facto non semel viciā est; ut in inspectu, qui de stercore ad Principium conditionem erēcti sunt. At vero impotentiā illatam Deo injuriam aqua mensura refaciendi, tenet se ex parte objecti, quod creata natura vires superat.

63 Obj. 5. Ad eamdem pertinet virtutem servare jus illud, & laesum reparare,

rate, ut patet in justitia humana. Atqui non potest pertinere ad Penitentiam, ut jus Dei illorum servet. Alioquin esset Penitentia in Christo & in Angelis; qui utique iura Dei servant illæsa. Ergo ad Penitentiam non pertinet jus Dei Iustum reparare. Ergo necessarium est ut id ad jutitiam pertineat.

65. Resp. 1. Mirum non esse, si reparatio divini juris ad justitiam pertineat: cum ex dictis Penitentia ad justitiam revocari possit, licet ab ea in quibusdam deficiat.

Resp. 2. neg. maj. Dari enim potest, & re ipsa datur virtus, que pecatum necessario presupponit. Atqui eo ipso virtutis hujus officium est ut jus Iustum reparat, nullatenus autem ut ipsum servet Iustum, quia quæ tale est extra activitatem ejus. Ergo fieri potest, ut quæ virtus jus Iustum resarcit, non semper illud servet Iustum. Sic in Christo erat habitus qui infidelitatem & desperationem ab eo abigeret; ne tamen erat in eo habitus qui fidem & spem illæsa servaret.

Consi. justitia Penitentia annexa participat aliquid de justitia vindicativa executrice. Atqui justitia executrix præcise & formaliter reparando, quantum potest, alieno iuri torta incumbit, de eo autem incolunt servo non cogitat quidem. Ergo.

Aliam difficultatem hujus solutionem dabit Gonetius pag. mihi 335. quam si poteris intelliges, si voles, sequere. Urget tempus ut ab ille Scholæ trices dimovetur. Sit tamen prius

CONCLUSIO IV. Penitentia, prout in praesenti statu spectatur, est virtus quoad actum & quoad habitum supernaturalis.

66. Prob. Virtus, cuius actus omnino superat naturæ vires, est quoad actum & quoad habitum supernaturalis. Atqui Penitentia actus, prout hoc a nobis spectatur, nempe ut ad eternam salutem ordinata, naturæ vires omnino superat.

Prob. min. tum generatim ex iis que contra Pelagianos disputavimus in Tractatu de Gratia: tum speciatim 1. ex Scripturis, prout intelligi conseruerunt. Jerem. 31. Poliquam convertisti me, proinde eo solim quod me convertisti, egi Penitentiam. Threnor. ult. cap. Convertite nos, Domine, ad te, & convertentur. 2. Ex Patribus, quorum in re aperta instar sit Augustinus, qui Lib. 5. contra Julian. expendens id Rom. 2. Bonitas Dei ad Penitentiam te adducit, hac loquitur de Deo: Quantilibet prebeat patientiam, nisi ipse dederit, quis agit Penitentiam? 3. Ex Concilio Trid. sess. 6. Can. 3. Si quis dixerit sine preveniente Spiritu Sancti inspiratione, argue ejus adiutorio, bonum creare, sperare, diligere aut penitente posse, si tu oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.

Dixi, Penitentia, prout in praesenti statu spectatur. Potuisse enim, ait Ysambertus hic disp. 3. art. 2. homo in statu naturæ puræ, supposito quod peccasset, aliquem de illata Deo offensi Penitentia actum elicere: idque etiamcum homo potest per solas naturæ vires, Verum, prosequitur idem Theologus, in hoc nostro statu talis Penitentia est omnino insufficiens pro obtinenda remissione peccatorum, ut per se liquet.

67. Objic. contra theism: Virtus supernaturalis est infusa per se: Atqui Penitentia non est virtus infusa per se. Ut enim, bene differit Henno hic Disp. 1. Concl. 2. ea solum virtus est infusa per se, que nullo modo per

actus

CAP. II. DE CAUSA EFFICIENTE FINALI POENIT.

actus acquiri potest. Atqui Penitentia, supposito gratia auxilio, acquiri potest per actus ipsius repetitos. Quandoquidem plus habeat facilitatis ad premitendum, qui plures, quam qui nullos Penitentia actus elicuit. Ergo.

68. Resp. neg. maj. Virtus enim solum per accidens infusa eo ipso quo

per solas naturæ vires acquiri nequit, legitimo sensu dicitur supernaturalis.

An autem Penitentia sit virtus iniulta per se, annon, controversatur Theologi. Negant Scotisti propter rationem mox allatam: Afferunt e diverto Thomistæ, quia ex Concilio Viennensi probabilius est in Baptismo infundi gratiam & virtutes, non Theologis modo, sed & morales, uti Tom. 1. olim documentum, adeoque & cum ipsis Penitentiam. Verum, haec ratio non admodum arget. Virtus enim quæ infunditur in Baptismo non ideo est iniulta per se: cum ex natura sua per actus repetitos acquiri possit, ut temperantia. Ut et etsi, novam hanc item componere ne tentabimus quidem: nos longe graviora manent.

CAPUT SECUNDUM.

De causa efficiente & finali Penitentie.

R Em obviam paucis expediemus. Sit igitur CONCLUSIO I. Causa efficientis Penitentia primaria est Deus. Causæ vero dispositive concurrentes sunt pii adulторum actus.

1. Prob. 1. pars: Penitentia ex dictis est habitus vere supernaturalis. Atqui huicmodi habitus non nisi a Deo principaliter operante esse potest. Implicat enim in humanas vires refundi id quod naturæ vires superat. Ergo.

2. Prob. 2. pars. Si enim pii adulторum actus ad fidem, spem, & cætitatem dispositive concurrunt, non est cur ad Penitentiam minime concurrent. Atqui, &c.

Inimo, ait M. Grandin, gratia sanctificans censerit potest moralis causa Penitentia, qua virtutes infuse ab ipsa quadrantes manare intelliguntur.

CONCLUSIO II. Causa finalis Penitentia remora est offensa Dei ut congrue delenda: proxima vero est actus quilibet quo mediante eadem offensa deleri possit.

3. Prob. Penitentia id unum intendit, ut per actus satisfactorios offendam Dei expungat: Ergo actus illos proxime intendit: remote vero offendam ut per eos delibilem.

4. Porro Penitentia actus, ut & alterius cuiusque virtutis, vel sunt imperati; vel eliciti.

Imperati ii sunt, quos licet Penitentia per se non parat, ab aliis tam virtutibus produci jubet, ut eorum ope ad finem suum, pacem videlicet cum Deo placato sanctiandam pertingat. In hoc ordine censerit possunt actus virtutum etiam Theologicarum: quia virtus inferior superioris etiam virtutis actus precipere potest, cum sis suum ad finem, vel indiger, vel uti commode potest. Si misericordia erga proximum movet ad actus Religionis, aut caritatis. Puta ad orandum, vel votum dum pro obtinenda ipsi sanitate.

5. Actus vero Penitentie eliciti ii sunt, qui ab habitu Penitentie imme-